

Dokumentumok az Országos Magyar Kisgazda Földmíves és Kisiparos Párt és a Magyar Nemzeti Párt történetéhez 1920–1936¹

Csaknem másfél évtizedes késéssel készült el ez dokumentumgyűjtemény, amelyet most kézbe vehetnek a történészsakma képviselői és remélhetően a nagyszámú érdeklődő olvasóközönség. Összefoglaló munkám a két világháború közötti csehszlovákiai magyar pártpolitikáról *Érdekvédelem és önszerveződés* címmel 2002-ben jelent meg.² Már akkor tervbe vettem két tematikus dokumentumkötet összeállítását a levéltári és sajtóanyagokból, amelyek a tanulmány forrásául szolgáltak. Az első kötet, amelyben az akkori legerősebb magyar jellegű párt, az Országos Keresztényszocialista Párt történetével foglalkozó dokumentumokat gyűjtöttem össze, 2004-ben jelent meg.³ A másik magyar polgári párthoz, a kisgazda és a belőle alakult Magyar Nemzeti Párthoz kapcsolódó dokumentumok közzététele azonban más elfoglaltságom miatt mostanáig csak terv maradt.

Az eltelt majdnem másfél évtized alatt a kutatott időszakról, a csehszlovákiai magyar pártpolitikáról, amelynek munkám az első jelentősebb rendszerváltás utáni összefoglalása volt, számos tanulmány, kötet jelent meg,⁴ amelyek gazdagították a

1 Részlet a szerző azonos című, hamarosan megjelenő könyvéből.

2 Angyal Béla: *Érdekvédelem és önszerveződés*. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből 1918–1938. Galánta–Dunaszerdahely, 2002.

3 Angyal Béla: *Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez 1919–1936*. Somorja–Dunaszerdahely, 2004. (A továbbiakban *Dokumentumok*).

4 A teljesség igénye nélkül megemlítem Simon Attila munkáit: Simon Attila: *Telepesek és telep falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között*. Somorja, 2008. Simon Attila: *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban*. Somorja, 2010. Simon Attila: *Az elfeledett aktivisták. Kormánypárti magyar politika az első Csehszlovák Köztársaságban*. Somorja, 2013. Két szlovák tanulmánygyűjteményt is meg kell említenem: Pekník, Miroslav (szerk.): *Pohľady na slovenskú politiku. Geopolitika – Slovenské národné rady – Českoslovakizmus*. Bratislava, 2000. Zemko, Milan–Bystrický, Valerián (szerk.): *Slovensko v Československu (1918-1939)*. Bratislava, 2004. Filep Tamás Gusztáv a pozsonyi államfordulat eseményeit dolgozza fel: Filep Tamás Gusztáv: *Főhatalomváltás Pozsonyban 1918–1920*. Pozsony,

képet erről az addig kevésbé ismert témáról. A szerzők több részterületet dolgoztak föl, az egyes helyszíneken lejátszódott eseményeket részletesen mutatták be munkáikban. Dokumentumkötetek is napvilágot láttak, erről az időszakról⁵ azonban a kiscgazdapárt-ról nem jelent meg olyan munka, amely a tervezett dokumentumkötet tervét feleslegessé, idejétmúlttá tette volna.

A kötetet, amelyet a kezébe vesz az olvasó, nagyrészt ugyanazokból a forrásokból állítottam össze, amelyek az említett munkáim forrásai voltak. Időközben két olyan levéltári iratanyagot sikerült megismernem, amelyek bővítették, gazdagították ismereteimet, és amelyekből bekerültek dokumentumok az új kötetbe. Elsősorban Alapy Gyula irathagyatékát⁶ kell megemlítenem, aki az OKP jelentős regionális vezetője, tartománygyűlési képviselője volt Komáromban. Az államfordulat után a városban indult csaknem valamennyi pártszervezési kezdeményezés aktív részese volt Alapy Gyula. Iratanyagából figyelmet érdemel a Magyar Népszövetséggel kapcsolatos dokumentumok mennyisége, hiszen 1920-tól éveken át, mint a szervezet egyik vezetője, főtítkára, próbálta engedélyeztetni a hatóságoknál a szervezetet, ezért nagymennyiségű iratanyag gyűlt össze. Erre a szervezetre vonatkozóan két újságcikk került az OKP doku-

2010. Fedinec Csilla kronológiája az eddig kevésbé ismert kárpátaljai eseményekre vet fényt: Fedinec Csilla: A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944. Galánta–Dunaszerdahely, 2002. Lexikonszerűen, címszavakba foglalva is jelentek meg ismertetések a két világháború közötti csehszlovákiai magyar pártokról: Malír, Jiří–Marek, Pavel (szerk.): Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. Brno, 2005. és A (Cseh)szlovákiai Magyarok Lexikona. Csehszlovákia megalakulásától napjainkig. Bratislava, 2014. Az akkori korszak politikai szereplőiről már életrajzi monográfiák is megjelentek: Angyal Béla: „...engedjenek népem javára munkálkodni...” Palkovich Viktor életútja (1850–1930). Gúta, 2010. Simon Attila–Tóth László: Kis lépések nagy politikusa. Szent-Ivány József, a politikus és művelődésszervező. Somorja, 2016., valamint Michálek, Slavomír (szerk.): Juraj Slávik Neresnický od politiky cez diplomáciu po exil (1890–1969). Bratislava, 2006. Tóth Endre három cseh nyelvű munkája nagyon részletesen foglalkozik Esterházy János és az OKP működésével, valamint Beneš köztársasági elnökké választásával: Tóth, Andrej: Nástup hraběte Jánose Esterházyho do čela maďarské Zemské křesťansko-socialistické strany v Československu na sklonku roku 1932. Moderní dějiny. 2010/1, 77–101. Tóth, Andrej: Zemská křesťansko-socialistická strana v Československu pod vedením hraběte Jánose Esterházyho v letech 1933–1935. Moderní dějiny. 2011/1, 67–103. Tóth, Andrej: Maďarské menšinové politické strany v Československu a volba Masarykova nástupce do úřadu prezidenta republiky v prosinci 1935. I. díl, II díl. Moderní dějiny. 2012/1, 157–201. Moderní dějiny. 2012/2 83–137.

- 5 Fedinec Csilla: Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918–1944. Somorja–Dunaszerdahely, 2004. Gaucsik István: A jog erejével. A szlovákiai magyarság gazdasági önszerveződése 1918–1938. Dokumentumok. Pozsony, 2008. Gaucsik István: Az állameszme kritikusa. Tarján Ödön válogatott kisebbség- és gazdaságpolitikai beszédei és írásai. Pozsony, 2017. Kordokumentum a Kaiser Gyula kéziratát Bukovszky László szerkesztésében megjelentető kötet is: Kaiser Gyula: Nehéz hőskölteményt nem írni. Az Országos Keresztényszocialista Párt kezdetei. Dunaszerdahely, 2014.
- 6 Státny archív Nitra pobočka Komárno, fond Alapy (Nyitrai Állami Levéltár Komáromi Részleg, Alapy iratok).

mentumai közé,⁷ ha korábban is kutatható lett volna ez az iratanyag, bizonyára több és másféle dokumentum jelent volna meg a kötetben. A másik, szintén rövid életű és a hatóságok által el nem ismert pártkezdeményezés, a Magyar Nemzeti Párt dokumentumait itt, ebben a gyűjteményben találtam helyesnek közölni Alapy hagyatékából. További újonnan felfedezett iratanyag a Gútai Plébániahivatalban található, ahol Palkovich Viktor, aki néhány éven keresztül az OKP egyik vezetője volt, működött esperes plébánosként. Itt az ő hagyatékában bukkantam rá néhány érdekes dokumentumra, amelyek közül az érsekújvári egyezmény néven emlegetett pártközi szerződés eddig ismeretlen szövegét soroltam a kötetbe.

Az új kötetet ugyanazon szempontok alapján állítottam össze és hasonlóan közlöm a dokumentumokat, mint az OKP anyagából készült gyűjtemény esetében. A közölt dokumentumok időrendben követik egymást, arab sorszámmal megjelölve. A sorszámot az általam készített rövid regesztum követi, amely megjelöli a közölt dokumentum keltezésének helyét és idejét. A regesztum további részében néhány sor erejéig, értékelés és minősítés nélkül tájékoztatást nyújt a közölt dokumentum tartalmáról.

A kötetben 53 dokumentum kerül közlésre, amelyből 25 a sajtóanyag, a többi első sorban levéltári irat vagy kisnyomtatvány, pártkiadvány. Kettő⁸ megjelent a Gaucsík István szerkesztette *A jog erejével című* dokumentumkötetben, egy dokumentum részletét pedig újra közlöm⁹ az OKP-kötetből, a többi eddig nem jelent meg máshol forrásközlésként. Ez a 53-as szám még a felét sem éri el az előző gyűjteményemben található 109 dokumentumnak, azonban ott több olyan is közlésre került, amelynek itt, az MNP anyagában is lenne helye és szerepe. A két kötet tehát együtt igyekszik átfogó képet alkotni az akkori pártokról, pártpolitikai viszonyokról, politikai küzdelmekről. Ennél a kötetnél is megfigyelhető bizonyos aránytalanság, ami a dokumentumok időbeli eloszlását illeti. A legtöbb dokumentum 1920-ból származik (12), a következő legtöbb az 1925-ös esztendőből keltezett 7 dokumentum. Ezekben az években indult, illetve alakult át a párt, ezért került több forrás besorolásra a kötetbe, hogy ezeknek az eseményeknek a körülményeit jobban megismertessem. A többi évekből 1–4 dokumentum került közlésre.

A kötet célja a tudományos forrásközlés, ezért az egyes dokumentumok jegyzetekkel vannak ellátva, amelyek kiegészítő információkat tartalmaznak, kijavítják az esetleges elírásokat, téves információkat. A források teljes szövegének közlésére törekedtem. Ahol erre terjedelmi vagy tartalmi okokból nem kerülhetett sor, részleges közlést alkalmaztam, a kihagyásokat szögletes zárójellel [...] jelöltem. A sajtóból átvett cikkek esetében az eredeti cím szerepel a szöveg előtt.

A dokumentumok szövegeit a mai akadémiai helyesírás szabályai szerint közlöm, de nem ragaszkodtam a mai irodalmi nyelvhez, például a kis- és nagybetűk írását, továbbá az egybeírásokat-különírásokat is megtartottam. A régies szóalakokat is megtartottam, a magyartalanul hangzó értelmetlen mondatokat nem javítottam ki, hanem

7 L. Dokumentumok, 19. sz. 94–96. p. és 22. sz. 106–113. p.

8 A jelen kötet 18. és 23. sz. dokumentumairól van szó.

9 A jelen kötet 14. sz. dokumentuma.

[sic!] betoldással jelöltem. A szövegekben korrigáltam a betűcseréket, a nyilvánvaló elírásokat. Ahol óhatatlanul szükséges volt a közölt szövegben valamiféle betoldás, akkor azt [-]be tettem.

A bekezdéseket megtartottam, a szöveg eredeti kiemeléseit kurziválással jeleztem. A középre helyezett belső címeket balra zártam. Lábjegyzetekben utalok az esetleges tárgyi tévedésekre és utalok más forrásokra, irodalomra is. Többször utalok az OKP anyagával kapcsolatos gyűjteményemre, pl. (L. Dokumentumok, 19. sz. 94–96. p.), hiszen mint már említettem, ott közlésre került több olyan dokumentum, amelynek tartalma összefügg az itt megjelentekkel. A jegyzetekben feloldom a nem magyar nyelvű szövegrészeket, az idegen szavakat és a régies kifejezéseket. Ha irodalomra vagy más forrásra utalok, azt L.-lel (lásd) jelölöm. A személyneveket a jegyzetekben nem magyarázom, erre a névmagyarázatokban kerül sor. A névmagyarázatok összeállításánál felhasználtam az utóbbi évek kutatási eredményeit és így több korábbi munkáimban hiányosan megjelent életrajzi adat került kiegészítésre.

A dokumentum szövegét minden esetben az irat lelőhelyét megjelölő jelzet követi. Ezt követően az irat típusát (tisztázat, fogalmazvány, másolat), illetve az előállítás módja (kézzel írt szöveg, gépelt, nyomtatott szöveg) adom meg. A lapokból átvett cikkek esetében a lap címe, a lapszám kelte, oldalszáma, szerzőre való utalás szerepel.

Minden egyes dokumentumot kommentár követ. Itt, a kommentár elején közlöm a felzeten, vagy az irat borítóján található iktatószámot, az érdemi megjegyzéseket, az irat hivatali útját. Néhány mondatban szólok továbbá az irat szerzőjéről, a dokumentum létrejöttéről, a kapcsolódó más dokumentumokról, illetve az adott dokumentumra vonatkozó szakirodalomról. A gyűjteményt korabeli, gazdag képanyag igyekszik teljessé tenni.

11

Komárom, 1920. november 7. A Barázda, a kisgazdapárt lapja közzétette a kisgazdapárt első hivatalos programját.

MIT AKAR AZ ORSZ. MAGYAR KISGAZDA-, FÖLDMÍVES- ÉS KISIPAROS PÁRT?

Általános program

Az eddiginél anyagi és szellemi tekintetben elégedettebb, boldogabb, művelt és szabad emberi társadalmat létesíteni, melynek gazdasági léte a magántulajdonnal bíró földművelő lakosság nagyságára és erősségére van építve. Ezen az alapon nyugszik világprogramunk, melynek vázlata a következő:

A kereszténységben kifejezett erkölcsi felfogás és keresztény erények istápolása.

A mezőgazdasági és ipari termelés minden természetes eszközzel való fokozása.

Oly sok tagú kis- és középgazda osztály létesítése, mely a mezőgazdasági igen magas termelőképességét egyrészt szaktudása, másrészt a termelést elősegítő összes eszközök befogadására alkalmas földtulajdona révén biztosítja.

A közigazdasági élet és termelés irányításának autonóm szervek kezébe helyezése.

A szövetkezeti működés szabadsága.

Teljesen szabad és minden állami beavatkozástól mentes termelés és forgalom.

A sajtó, a gondolat, az egyesülés és gyülekezés szabadsága.

Szabad vallásgyakorlat.

Törvényes jogrend, jog és vagyonbiztonság. Törvényelőtti feltétlen egyenlőség.

Az állam törvényeinek szigorú, de azok szellemében való végrehajtása.

Fejlett, de egyszerű közigazgatás.

A nemzet önrendelkezési és önkormányzati joga a kantonrendszer kifejlesztésével.

A többségi elv alapján való demokratikus kormányzás.

A községek és más politikai közületek széles önkormányzati joga.

Az egyházak önkormányzata.

Az értelmiség mint a politikai joggyakorlás alapja.

Az emberiség közös érdekeit, de az egyes népek nemzeti sajátosságait és hagyományait is figyelembe vevő korszerű jogalkotás.

Ingyenes, pártatlan és gyors igazságszolgáltatás. A bírói függetlenség intézményes kiépítése.

Az általános hadkötelezettség megszüntetése. Kis számú fizetett hadsereg a rend fenntartására.

A nemzetvédelem céljaira az ifjúság kiképzése az állam felügyelete alatt álló autonóm sportegyesületekben.

A testedzés fokozása és állami előmozdítása.

Az ipar, elsősorban a mezőgazdasági és általában a mezőgazdasággal kapcsolatos iparágak fejlesztése, természetes úton. Erőteljes kisipar létesítése. A kisiparos osztály védelme. Fejlett kisiparos szakoktatás.

A teljesen szabad világkereskedelem. A tisztességes és legitím kereskedelem és pénzpiac kiépítése. Helyes közlekedésügyi politika.

Magas fokon álló és mindenki által hozzáférhető saját anyanyelvű iskolák a nemzetek számarányához és kultúrigényéhez mért számban.

Az eddigi elemi iskoláknál sokkal magasabb műveltséget biztosító, gyakorlati értékű általános tankötelezettség.

A felnőttek művelődésének, állandó haladásának biztosítása rendszeres tanfolyamok, könyvtárak és más, a művelődést előmozdító intézmények felállításával.

A falu kulturális kifejlesztése.

A munka szabadsága. A testi és szellemi munkának mennyisége és minősége értékelése. Munkaalkalmak létesítése.

A munkaközvetítés szervezése és kiépítése.

Az érdekeltek autonóm szervei által irányított, kiterjedt és eredményes működésű népjóléti intézmények.

A közegészségügy magas és gyakorlati kiépítése.

A reá szorulóknak ingyenes gyógykezelése.

S betegsegélyezés és balesetbiztosítás újjászervezése.

Részletes program

A mezőgazdasági termelés az állam alapja, ennek felkarolása, segítése és lehetővé tétele elsősorban állami feladat, mert fellendülése a közjólét, az ipari termelés és így az államfenntartó összes társadalmi és gazdasági tényezők fejlődését eredményezi. Ma a mezőgazdasági termelés fellendüléséhez nélkülözhetetlenül szükséges szabadsággal nem rendelkezünk. Támogatás helyett üldözés és lebecsülés az osztályrészünk, miért is a jelenlegi helyzetben a következő programot állítjuk politikánk elé:

Követeljük a demokratikus, szabad, a kereszténységre épített polgári társadalmi rendet. A magántulajdon szentségét. Követeljük az iskolákban a kötelező vallásnevelést, az egyház és az állam közötti kapcsolat fenntartását. Megtagadunk minden közöséget az Istentagadó és a keresztény társadalmi rendet egy elenyésző kisebbség zsarnokságának és életfelfogásának alárendelő bolsevizmussal.

Követeljük az autonóm, törvényhatósági joggal felruházott mezőgazdasági érdekképviseletek azonnali felállítását és az iparkamaráknak a mai kor kívánalmainak megfelelő átszervezését.

Követeljük a földművelők társadalmának szabad szervezkedését.

A szövetkezési szabadság biztosítása céljából követeljük az úgynevezett Ustredné Druzstvo (Központi Szövetkezet) egyeduralmának azonnali megszüntetését. A szövetkezetek tetszésük szerint csatlakozhassanak az általuk választott vagy létesített központhoz.

Követeljük a kisiparosság helyzetének könnyítését, elsősorban a nyersanyagbeszerzés elősegítésével és e célra olcsó hitel nyújtásával. Részükre szervezkedési szabadságot.

Követeljük, hogy a mezőgazdaságra vonatkozó törvények és rendeletek csupán a földművelők meghallgatásával hozassanak.

Követeljük a földbirtokreformot úgy, hogy tisztességes áron minden hadviselt földművelő olcsó hitel segítségével földhöz juthasson, a kisgazda birtokok kiegészítése és rendezése lehetővé tétessék, hogy azokon okszerű mezőgazdaság folytatható legyen. Mezőgazdasági munkások részére a saját ház és telek szerzése mozdítassék elő. A kisiparosoknak és tisztviselőknak is jusson annyi föld, melyen saját és családjuk szükségletét kitermelhetik. A föld legyen magántulajdona mindenkinek, de megterhelésének határt kell szabni. A földdel való üzérkedés megakadályozandó. A földreform végrehajtása független bíróságok és a mezőgazdaság autonóm érdekképviselete kezébe legyen letéve. A sokat termelő nagy- és középbirtokok a kisajátítástól mentesek legyenek. Községek részére megfelelő legelők létesítendőek és az eredményes növekedéskultúra nevelés céljára legalább jársonként szűzgulya legelők és ménesek létesítendőek, melyek szakszerű gondozásának irányítása a gazdák érdekképviseleti szervei kezében legyen. Ily közlegelők első és modern berendezését az állami költségvetés terhére kell fogantatni. Magyarlakta vidéken csak magyarok részesülhetnek a reform előnyeiben.

Követeljük a kereskedelem szabadságát. Az összes maximálások és rekvirálásokat azonnali megszüntetését, az Obilny Ustav (Cseh Haditermény) és más állami központok felosztatását, a lánckereskedelem szigorú és könyörtelen büntetését. A szomszédos államokkal való forgalom sürgős felvételét, mert csak így remélhetjük a drágaság megszüntetését.

Követeljük a sajtó és gondolat szabadságát; a cenzúra azonnali megszüntetését és a sajtóóvadék eltörlését. Követeljük az alkotmányjogi törvény szellemében való egyesülés, különösen az érdekvédelmi szakegyesülés és gyülekezés szabadságának biztosítását.

Követeljük a polgári jogok valódi védelmét s a törvény előtti feltétlen egyenlőséget. Fejlett és egyszerű közigazgatást, a falusi nép panaszainak emberséges, igazságos és gyors elintézését. Kevés, de jól fizetett tisztességes, munkás tisztviselőket.

A magyar vidékeken csak magyarul tudók alkalmazhatók. Magyar járásokban a – közigazgatás – belső ügykezelése is magyar legyen. Azonnali megszüntetését követel-

jük annak az igazságtalanságnak, hogy a cseh tisztviselők két-háromszor annyi fizetést kapnak, mint a szlovák és magyarok. Fenntartjuk nagy programunk azon alapelvét, hogy a nemzetek s így a magyarság részére is széles önkormányzati jogot követelünk. Ennek kapcsán összes nemzeti, faji és kulturális szokásunknak, fejlődésünknek alkotmányjogilag, törvényhozási úton való biztosítását.

Követeljük, hogy a hadseregben való szolgálat alól a magyarság, az Olaszországhoz csatolt tiroli németiség mintájára, 10 évig mentes legyen.

Követeljük a vasúti fuvardíjak leszállítását a mezőgazdaság nyersanyagszükségletei és feleslegei szállításánál.

Követeljük az utak jó karban tartását. A fedenyagról a közérő kirendelésének mellőzésével, szállítási vállalkozók útján kell gondoskodni.

Követeljük a gazdasági elemi iskolák sürgős előkészítését. A mezőgazdasági szakoktatás, valamint a felnőttek oktatásának és továbbképző tanfolyamainak állami támogatását. A kassai magyar gazdasági akadémia visszaállítását.

Követeljük a magyarság iskoláinak megnyitását, a magyarság által fenntartott középiskolák megnyitásának engedélyezését, hogy a sok ezer magyar gyermek előtt is nyitva álljon a középfokú képzettség megszerzésének most elzárt útja. Az iskolák oktatási nyelvét a községek határozzák meg.

Az adózásnál követeljük a mezőgazdaság és kisipar védelmét, az összes adótörvények és a hadikölcsöntörvény sürgős revízióját.

Követeljük a nemzetgyűlés felosztatását, új választásokat. A községi és törvényhatósági választások azonnali elrendelését.

A munkaügy kérdésében a termelés növelése és a munkás jóléte egyenlő nagy fontosságú, egymással szorosan összetartozó tényező, miért is követeljük az ipari termelés növekedése és az árszabályozó szabad verseny érdekében a magántőke vállalkozásának előmozdítását a tőke hatalmi túltengésének megfékezésével és a munkásság gazdasági és kulturális helyzetének a mai kornak megfelelő emelésével. Követeljük a munka érdem szerinti díjazását, a tisztességes megélhetést biztosító létminimum megállapításával. A munkásság szakegyesületei csupán érdekvédelmi célokat szolgálhatnak.

Követeljük a munkásbiztosító pénztáraknak minden politikai párt érdektől való mentesítését. Külön pénztárt az iparnak és külön a mezőgazdaságnak, gyakorlati alapon a gyógyszerek bármelyikének szabad használatával. Az egészségügyi gondozás kiterjesztését a 14 éven felüli családtagokra is, ha önálló foglalkozást nem űznek. Tisztességes megélhetést biztosító aggkori nyugdíjat minden munkásnak.

Követeljük a kisgazdák és kisiparosok részére a saját használatra való dohánytermelés engedélyezését mérsékelt díj lefizetése mellett.

Követeljük a kisüstök engedélyezését.

Követeljük a pénzlebélyegzés alkalmával visszatartott pénzeknek 10.000 koronáig való visszafizetését a kisgazdák és kisiparosok részére.

1920. szeptember hó.

Az ideiglenes országos pártvezetőség.

Barázda, 1920. november 7. 1–2 p.

A kisgazdapárt programjának alaptéziseit, amelyet fentebb az Általános program névvel jelöltek, az augusztusi pöstyéni értekezleten fogadták el. A részletes programot a párt vezetése 1920 augusztusában kezdte el kidolgozni Szent-Ivány József vezetésével, végső szövegét az ideiglenes elnökség 1920. október 23-án Pöstyénben tartott ülésén hagyta jóvá és a Barázda hozta először nyilvánosságra november elején. A program két fő téma köré van fölépítve: az egyik a magyar kisebbség helyzete és a sérelmeinek orvoslása, a második a kisgazdák és iparosok gazdasági helyzetének javítása. Figyelemre méltó a földreformmal kapcsolatos elképzelés, amely szerint a hatékonyan gazdálkodó nagybirtokokat is mentesítették volna a kisajátítás alól, és a magyarlakta vidékeken csak magyarok kaphattak volna földet. Figyelemre méltó továbbá az is, hogy a programpontok között nem szerepel tételelesen Szlovenszko autonómiájának a követelése, mely később az egyik legfontosabb követelés és a magyar pártok együttműködésének alapja lett. Talán az a kissé érthetetlen mondat az általános részben, hogy „A nemzet önrendelkezési és önkormányzati joga a kantonrendszer kifejlesztésével.” értelmezhető ilyen módon is. A pöstyéni ülésen fogadták el a párt szervezeti szabályzatát, valamint itt adták ki Szent-Ivány javaslatára a felhívást a magyar pártok együttműködésére és egy pártközi végrehajtó bizottság létrehozására is.

22

Rimaszombat, 1924. augusztus 9. A *Prágai Magyar Hírlap* egy nappal a kisgazdapárt rimaszombati országos választmányi ülése előtt közli Szent-Ivány Józsefnek a tanácskozáson elhangzó beszédét. A hosszú betegség után a politikai életbe visszatérő pártelnök kritizálta az egységes nemzeti politizálás hiányát és fölvezolta politikájának új irányvonalát.

SZENT-IVÁNY JÓZSEF: A MAGYAR POLITIKA AKTÍV KÜZDŐTERÉN

Az országos magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Párt országos választmányi ülésén elmondandó beszéd

Rimaszombat, augusztus 9.

Az Országos Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparospárt holnap tartja országos választmányi ülését Rimaszombatban. A gyűlésnek országos jelentőségű eseményét alkotja az, hogy a párt vezére, Szent-Ivány József nemzetgyűlési képviselő másfélhetes tartó betegsége után hatalmas beszéddel lép az aktív politika küzdőterére. A P.H.M. abban a szerencsés helyzetben van, hogy a beszédet már ma közölheti Szlovenszko és Ruszinszko magyarságával.

Szent-Ivány beszéde elején megjegyzi, hogy egészségi állapota egyáltalán nem teszi lehetővé, hogy a régi munkabírással dolgozzék s hogy mégis kilép kényszerű visszavonultságából, az azért történik, mert érzi, hogy szükségük van munkájára azoknak, akik erre a helyre állították és úgy látja, hogy a magyar kisebbség politikai életében való munkássága bizonyos egyensúlyozó és kiegyenlítő hatással van.

A magyar politika első fázisa

Amidőn a nagy összeomlás bekövetkezett – mondta beszédében – és a mai Szlovensz-kót a cseh és cseh-szlovák hadsereg tartotta megszállva, anélkül, hogy a cseh-szlovák állam határai jogérvényesen meg lettek volna állapítva, az akkori kormány elrendelte a nemzetgyűlési választásokat. Ezek a választások a magyarságot teljesen készületlenül találták – szervezeteink nem voltak, a kormány különféle nehézségeket támasztott a pártok alakítása elé, a magyar intelligencia felfogása a választásokon való részvételt illetően nagyon ellentétes volt és még az aktivisták között sem lehetett az egységet feltalálni.

Magyar népünk nagy részét az előtte csaknem teljesen ismeretlen tanok: a szocializmus és kommunizmus csalták lépre – és igen sokan a községi választásokon csúfos vereséget szenvedett cseh-szlovák szociáldemokrata párthoz csatlakoztak. A választási küzdelem katonai diktatúra alatt folyt le és így, ha mindezeket figyelembe vesszük, nem lehet csodálkozni azon, hogy oly aránylag is kevés számmal küldhettünk a prágai parlamentbe [képviselőket – A.B.].

Mi, akik a politikai aktivitást sürgettük, népünk igazi óhajának és a magunk érzelmeinek tettünk eleget akkor, amidőn megválasztásunk után kifejezést adtunk a nemzetünkön esett nagy igazságtalanságnak, tiltakoztunk önrendelkezési jogunk elkobzása ellen. Ebben a levegőben, mely természetesen a forradalmi jelleget viselte magán és ilyen indító okok mellett született meg a mi politikánk és éveken keresztül nem is szorítkozhatott egyébire, mint állandó és folytonos hangoztatására a velünk történt igazságtalanságnak – ezt tette a trianoni béke ratifikálásakor, ezt a határkiigazító bizottságok előtt, a népgyűléseken, a parlamentben, a külföldön, magam személyét illetően a köztársasági elnök előtt is és mindenütt, ahol erre alkalom kínálkozott.

A becsületlen köteleességteljesítés tudata adta meg nekünk a nyugalmat erre, hogy minden akadályok és üldözések dacára mindig és mindenütt hallhatóvá tegyük a katasztrofálisan sújtott magyar nemzet hangját és felkiáltását. Így kellett cselekednünk, ezt *kívánta tőlünk a lelkiismeret, nemzetünkhöz való hűség és a nemzet hangulata.*

Ha másként teszünk, joggal zúdulhatott volna reánk népünk haraga, joggal vádoltak volna meg hűtlenséggel és árulással. Ellenségeink megvetését pedig megérdemeltük volna.

Küzdelmünk a győztes békéje, a hatalom békéje ellen eredményeket nem hozott, az új állam fokozatosan foglalta el helyét minden téren, a szerződések, melyek az új határokat létesítették, jogerőre emelkedtek. És itt érkeztünk el politikai tevékenységünk egyik állomásához.

Az első fázisa politikánknak a békeszerződések jelenlegi alakjában való létesítése elleni akcióknak volna nevezhető, jellege erősen és csaknem kizárólag forradalmi volt és főleg a politikai megszervezésre szorítkozott, anélkül, hogy népünk részére gyakorlati előnyök kivívására gondot fordíthatott volna.

A második fejezet: a gyakorlati politika

A második fázisa a politikai tevékenységünknek a már most végleges állapotra való tekintettel, miután a politikai megszervezés megtörtént, *a gyakorlati munka felvétele és magyar népünknek elsősorban gazdasági fellendülése, a magyarság gazdasági erőinek megtartása vagy fokozása érdekében.*

Amilyen egyszerű és könnyű volt a magyar embernek egyenes megnyilatkozását állítani a politika szolgálatába, oly nehéz és akadályokkal megrakott út a gyakorlati politika

útja. Különösen és elsősorban azért, mert a hatalom újabb és újabb sérelmek és jogfosztásokkal teszi kétségessé, hogy a fokozott gazdasági tevékenység sikeresebb munkát eredményezzen. Ezek dacára minékünk fel kell vennünk az erőteljes gazdasági munkát és *a magyarság politikai pártjainak egyik legfontosabb feladata a gazdasági megerősödés, a magyarság gazdasági fennmaradásának biztosítása, elősegítése.*

És e célból szükségesnek tartom a közös érdekeket szolgáló intézmények, szervezetek között az összekapcsolódást, elsősorban a magyarság gazdasági szervei között, azután, ha annak előfeltételei megteremthetők, egyéb a köztársaság területén levő érdekcsoportok, társadalmi és politikamentes társadalmi szervezetei között.

Cselekednem kell...

Engem egyetlen szempont vezet. Nemzetem élettelehetőségének biztosítása és emelése, ebben a részünkre rendelt hazában. És ha ezt állítom előre minden egyéb elé, akkor nem várhatok egyetlen pillanatig sem, akkor *cselekednem kell* és ott kell kezdenem, hogy rámutatok azokra a nehézségekre, melyek a szövetkezett ellenzéki pártok egységét, az egységes működés nagy erejének kihasználását nem teszik lehetővé olyan mértékben, ahogy az kívánatos volna.

Politikánk a katasztrófák és forradalmak behatása alatt keletkezett, és az az áradat, mely a megszületéskor végigömlött a tömegeken, sok szennyet vetett a felszínre itt is, amott is. A jelszavak, üres szövegek, a hazugság, a törtető önzés oly sokasága úszott ezen a zavaros folyamon, hogy kihalászni, megtalálni benne a tisztaságot, az erkölcs, a tisztesség, a lelkiismeret színeit szinte lehetetlenség volt. Ennek a hatása érezhető egész politikai életünkön, amelynek területén ma az egész idezárt magyarságot átfogó erők helyett *sokszor partikuláris érdekek mozgatnak.*

Az egységes vezetés hiánya

A nemzeti munka egyesítése céljából létesített közös bizottság, a szövetkezett ellenzéki pártok központi irodája és más ilyen szervezetek működése *állandó háttámadásoknak vannak kitéve* és csaknem kimerül a kicsinyes és lényegtelen ellentétek elsimításában. Ez az állapot nem teszi lehetővé a magyarság erőinek megtartását. Az egységes vezetés hiánya akadály a gyakorlati értékű, kulturális és gazdasági tevékenység erőteljes és népünk sorsára oly fontos kifejlődésének.

Már pedig azért, amit mi, kiket az első vonalba küldöttek teszünk, *felelőséggel tartozunk nemzetünknek, önmagunknak és a történelemnek.*

Az utóbbi évek új politikusai az egész világon a taktika érdekében sokszor minden felelősségérzet nélkül vezették a népet, tekintet nélkül arra, hogy az élet vagy a pusztulásba viszik-e. Miránk a felelősség súlyosabban nehezedik, mint talán másokra, mi egy törzsétől letört darabja vagyunk egy nemzetnek és magunk erejéből, a magunk munkájából kell fenntartanunk kultúránkat.

Mi legyen hát a teendő?

Meg kell teremteni a magyar nemzeti munka és politika egységes frontját! A magyarság politikáját elsősorban a nemzeti demokrácia alapjára helyezni. Így keresni a kapcsolatot azokkal a szlovák és német politikai pártokkal, amelyek velünk egy alapvető programot vallanak, például Szloveszkó autonómiáját.

Fel kell venni az erőteljes gazdasági munkát, a létező és alakítandó gazdasági és általában közgazdasági szervezetekben és intézményekben való hatásos részvételünkkel ott, ahol biztosítani tudjuk szavunknak a megfelelő súlyt, ahol megtaláljuk az előfeltételeit tevékenységünk eredményes és közhasznú voltának. Végül fel kell állítani a pártokat összefogó, azok gazdasági és politikai tevékenységét irányító közös szervezet, mely szervei kapcsolatban áll a pártokkal és lehetővé teszi a fegyelmezett munkát és a kompromisszum helyébe lépteti az egyenes és határozott irányvonalak megállapítását s a célból, hogy szerveiben az őszinte és komoly együttműködésre való törekvés domináljon.

„Megvetni lábunkat a cseh-szlovák köztársaság területén”

Tudom és érzem, hogy szavaim a köztársaság politikai életében visszhang nélkül maradni nem fognak, látom politikai ellenfeleim kárörömét a nekik annyira kedves és általuk annyira felfújt ellentéteinken. Látom a becsületrablók falánk csoportját, látom az intrikusok lázas tevékenységét, hallom a szélső pártemberek heves felzúdulását. Ám tisztítson meg a kritika a mi hibáinktól, ha vannak, fejlődjön ki belőle az, ami mindnyájunknak óhaja: a magyarság politikai és gazdasági erejének megnövekedése. Az itt élő magyarok között a cél tekintetében különbségek nem lehetnek: *megvetni lábunkat a cseh-szlovák köztársaság területén!*

Csak abban lehet különbség, hogy ezt milyen utakon keresztül éadjuk el. Csak az lehet a kérdés, vajon *a forradalmi jelszavak vagy a pozitív cselekvés útjait tartjuk-e helyesnek.*

A mi politikánk ma már átment azokon az állomásokon, melyek az egész magyarság sorsára oly döntő befolyást gyakoroltak, minékünk látni kell a tényeket és az eseményeket, minékünk azokhoz alkalmazkodni kell a nemzetnek ezért a darabjáért, amelyik bennünket előre küldött, anélkül, hogy jogaink bármely részét vagy ellenzéki álláspontunkat egy pillanatra is feladnók. Szervezeteink erősek, a legközelebbi választásokig azonban tökéletesíteni kell azokat éspedig az egységes erőkifejtés irányában, mert számbeli növekedésünk megfelelő kihasználása csak az esetben fogja a kívánt sikereket meghozni.

Az agrárprogram magasabb értelme

Pártunk hivatása és feladata ebben a munkában *elősegíteni és fenntartás nélkül támogatni a szövetkezett ellenzéki pártok zavartalan együttesét, azt kimélyíteni, a magyar nemzeti munka egységes vezetését előmozdítani, népünk gazdasági erejének növelése érdekében erélyes gazdasági tevékenységet fejteni ki, a párt agrár jellegét fenntartani abban az egyoldalúságtól mentes magasabb értelemben, mely a pártunk programjában van kifejezve és amely szerint az emberiség jólétét a földművelők elégedettségére alapítja.*

Körmendy-Ékes Lajos illetőségi ügye: politikai üldözés

Ezután az aktuális kérdések közül megemlékezett az illetőség kérdésében kelt legfelsőbb közigazgatási bírósági döntésről és megállapítja, hogy a kormány a bíróság döntésére hivatkozva nem egy esetben tagadta meg az illetőséget politikai okokból. Szól Körmendy-Ékes Lajos dr. illetőségi ügyéről, és hiszi azt, hogy az említett és sérelmes döntés reparációja be fog következni. A teljhatalmú miniszter intézkedését

Körmendy-Ékes Lajos dr. esetében politikai üldözésnek minősíti s ez ellen erélyesen tiltakozik és javasolja, hogy Körmendy-Ékes Lajost üdvözöljék és szeretetükről, valamint bizalmukról biztosítsák.

A mezőgazdaság katasztrófális helyzete

Ezután a gabonavámok kérdéséről szólott és megállapította, hogy a mezőgazdaság válságos helyzetét az idei rossz termés katasztrófálissá tette, úgyhogy követelni kell a kormánytól a vagyondézsma és vagyonnövekedési adó, valamint az összes adók megfelelő leszállítását, illetőleg azok végrehajtásának felfüggesztését, a mezőgazdaság és ipar védelme közötti paritás létrehozását, az árvíz sújtotta vidékek szegény sorsú lakosainak anyagi támogatását és a mezőgazdasági olcsó hitel megszervezését a szövetkezetek és takarékpénztárak útján.

Válasz a támadásokra

Politikánk és általában a szövetkezett ellenzéki pártok belső összetétele – folytatta – az utóbbi időben több ízben foglalkoztatta a szlovenszkói sajtó egy részét. Nem kívánok polémiába bocsátkozni a kezdeményezővel, a Kassai Napló cikkírójával, mert hinni akarom, hogy a magyar ügy érdekeit vélte szolgálni, ha ez nem is sikerült neki, de jellemző, hogy ezeknek a cikkezéseknek a hatása alatt jelent meg legutóbb a Hlinka-párt orgánumban egy közlemény, mely a szlovenszkói magyarokat – kiket a cikk állítása szerint szabadkőművesek és protestánsok vezetnek – az intranzigens katolikus pártba hívja. Nem kívánok a felhívással érdemben foglalkozni, csak sajnálni tudom azt, akit az intranzigens katolicizmus annyira elragad, hogy talán az eretneküldözés és oroszlánvermek korát is felidézni volna képes. Az ellen pedig a leghatározottabban tiltakozom, mintha az itteni magyar politika irányítására a szabadkőműveség gyakorolna számbavehető befolyást. És azt is meg kell mondanom, hogy az, aki magát magyarnak vallja, aki a magyarság küzdelmében részt vesz, azt becsülettel szolgálja, mind értékes munkatársunk, ha katolikus, protestáns vagy „horribile dictu” zsidó is.

A Hlinka-párt ma határozottan a legerősebb szlovák és egyszersmind a legnagyobb szlovenszkói párt és nem csodálkozunk rajta, ha hatalmát és erejét növelni akarja s Szlovenszkó őslakóinak minden rétegét meg akarja nyerni működésének. Az ilyen szellemű megnyilatkozás azonban semmi esetre sem alkalmas céljai elérésére, mert míg egyrészt az autonomista magyarság vezetőinek egy részét akarja támadni, másrészt és ez még nagyobb hiba, az intranzigens katolicizmusban látja a nagy összefogó erőt, a keresztényi türelem és demokrácia helyett. A mi pártunk politikájának iránya mindig a középút volt és sohasem tartoztunk a szélsőséges elemekhez, *ma is a kiegyenlítő szerepet vagyunk hivatva betölteni és a magyarság egységes fellépésének útjait, valamint a speciális szlovenszkói politikát ilyen tevékenységgel segíteni elő.*

A szlovenszkói ellenzéki pártokhoz való viszonyunkat az határozza meg, mennyire respektálják jogainkat és mennyiben egyezik meg programunk az alapvető kérdésekben.

Politikánk előterében ma is Szlovenszkó és Ruszinszkó autonómiaja áll

ez ma már sokszorosan elismert életszükséglete az itteni őslakoságnak, és elmúlt már az az idő, amikor a centralisták beállítását, mely szerint az autonómia csak a heccpolitika eszköze, komolyan venné.

Beszédét azzal a kijelentéssel fejezi be, hogy megfogyatkozott erővel bár, de nyugodt lélekkel kívánja folytatni a munkát, mert elmondhatja, hogy: nem cselekedett a lelkiismerete ellen.

Prágai Magyar Hírlap, 1924. augusztus 10. 3. p.

Szent-Ivány József ebben a beszédében fejtette ki először új politikai irányvonalát, amelynek lényege a szorosabb együttműködés a magyar pártok között, valamint a belpolitikában a nemzetiségi sérelmek után a gazdasági ügyek előtérbe helyezése. A csehszlovák állam megszilárdult, itt kell a magyarság számára megtalálni a boldogulást. A kifejtette gondolatok előrevetítették a Magyar Nemzeti Párt megszületését és a húszas évek közepén az által gyakorolt „reálpolitikát”.

24

Érsekújvár, 1925. január 6. A sajtó által az érsekújvári egyezmény néven emlegetett szerződés szövege, amelyet az ellenzéki magyar pártok közötti ellentétek rendezése érdekében a két legerősebb magyar párt, a kisgazdapárt és a keresztényszocialista párt egyezményt kötött.

Másolat.

A szlovenszkói és ruszinszkói ellenzéki pártok az őslakosság politikai, gazdasági és kulturális érdekeinek hathatósabb szolgálatát tartván szemük előtt, alulírott megbízottjaik útján az alább felsorolt irányelveket állapítják meg, illetve az alább részletezett megállapításokat kötik.

I.

A csehszlovák köztársasággal szemben elfoglalt álláspontunk tekintetében – mint a békeszerződés becikkelyezése óta eddig is – cikkeinkben, beszédeinkben s minden nyilatkozatainkban mindig irányadók a következő megállapítások:

1. Az állammal szemben a békeszerződés becikkelyezéséig elfoglalt negatív álláspontunkat feladtuk. Feladtuk az állam tényleges és jogi létét illetően, de fenntartjuk annak etikai alapjait illetően, mert ezen alapon legfőbb követelménye: a népek akarata hiányzik.

Az utóbbi a szlovenszkói magyarság és németiségre áll csupán, a szlovákság maga jogosult meghatározni, vajon azok, akik nevében nyilatkoztak, erre jogosultak voltak-e vagy sem?

2. Elismerjük az állam tényleges és jogi létét, hogy annak polgáiraivá váltunk s hogy azzal szemben állampolgári kötelezettségeink vannak.

3. Állampolgári kötelezettségeink teljesítéséért jogunk van a békeszerződésekben és az állami alap, alkotmány és egyéb törvényekben biztosított összes jogaink tejjességére.

4. Miután népeink állampolgári kötelezettségeinek – felelős kormánytényezők által elismerten – mindenbe, mégpedig a többi nemzetek közül kiemelkedve megfelelnek s mert ezzel szemben jogaink a gyakorlatban nem adatnak meg, megállapítjuk, hogy a lojalitás terén nem ők vannak tartozásban az állammal szemben, de ez velők szemben.

Az állammal szemben köteles lojalitás nem azonos a kormányokkal szemben való lojalitással, sőt a kettő közül éppen ezért kell éles különbséget tennünk, mert azon jogainkat, amelyet az állam részünkre a szerződések és a törvényekben biztosított, éppen a kormányok nyirbálják meg és kobozzák el.¹⁰

A fentieknek és az azokból levont következtéseknek megfelelően megállapítjuk, hogy

6. Az adófizetés és a katonáskodás mint a legfőbb állami kötelezettségek teljesítésén kívül, népeinktől mindaddig, amíg papíron biztosított jogaik teljességének birtokában nem lesznek, mi sem kívánható, sőt a kötelezettségek és jogok egyensúlya csakis akkor fog beállni.

7. Arról tehát, hogy népeink az állam javaiért az adófizetés és katonáskodáson kívül egyebet is nyújtsanak, csakis a jogok és kötelezettségek egyensúlyának az előző pontban említett helyreállása után lehet szó, addig minden ilyen irányú tárgyalás visszautasítandó.

8. A kormánnyal, tényezőivel, a kormány többség tagjaival ilyen irányú tárgyalások, hivatalos vagy magántárgyalások a pártközi bizottság előzetes felhatalmazása nélkül nem kezdeményezhetők. A másik oldalról netán történő kezdeményezés a pártközi bizottság elnökével azonnal a legrészletesebben közlendő s csakis a bizottság 2/3 többségének megállapodása alapján s annak szigorú betartásával fogadható el és folytatható, mégpedig szigorúan csak az általa megállapított keretek között.

II.

Tekintettel arra, hogy az orsz. ker. szoc. párt a szó tevőleges értelmében nemzetközi jelleggel bír, ezzel szemben az orsz. magyar kiscgazda, földműves és kisiparos párt, valamint a szepesi német párt és a magyar jogpárt nemzeti jelleget viselnek, az utóbbiak.

1. Tudomásul veszik, hogy a ker. szoc. párt a pozitív internacionále elve alapján állva az őslakosság összes nemzeteit egy elvi alapon, keresztény erkölcs elvi alapján akarja egyesíteni.

2. Miután a ker. szoc. párt ezen törekvése se a magyarság se a németség, se az egyetemes közérdek ártalmára semmiképpen sem lehet, sőt azoknak hasznára akar válni, a többi pártok ne tűrjék, hogy a sajtójuk vagy híveik a ker. szoc. párt ezen nemzetközisége ellen írjanak, beszéljenek, agitáljanak és ha ez mégis megtörténne, tartoznak az illető lapok vagy személyek ellen a legélesebb eszközökkel is fellépni.

3. A kiscgazda, szepesi német és jogpárt Szlovenszkó és lakosságának szlovák nyelvű részével szemben érdektelenek lévén, megnyerésükre irányuló minden akciót kizáróan a ker. szoc. pártnak engednek át s erre szolgáló minden lehetőséget a ker. szoc. párt elnökségének tudomására juttatnak, s ha a párt azt kívánja, a végrehajtást is teljesen neki engedik át.

III.

Megállapítják a jelen megegyezésben részt vevő pártok, hogy új magyar vagy nemzeti alapú, esetleg internacionális színezetű párt (pld. autonómia pártja, katolikus párt stb.) megalakítását tárgyi szükségesség nélkül levőnek s így személyi érdekeket

¹⁰ Az eredeti szövegben is hiányzik a felsorolásból az 5. szám. Bizonyára ennek a bekezdésnek elejéről maradt ki.

szolgálónak tekintik, az ellen határozottan állást foglalnak s amennyiben azok előkészítésében, megalakításában, előmunkálataiban tagjaik részt vennének, azt a párhűség megszegésének tekintik s eszerint bírálják el.

IV.

Megállapítják a jelen megegyezésben részt vevő pártok, hogy azon már elfoglalt álláspontjukat revidálásra, mely szerint Szloveszkó autonómiájának kiküzdésére irányuló minden mozgalmat minden feltétel nélkül támogatják, ez idő szerint okuk nincsen és se szóval, se írásban ezzel ellenkező nyilatkozatokat nem tesznek.

V.

Megállapítják a jelen megegyezésben részt vevő pártok, hogy a következő nemzetgyűlési választásokban – úgy a képviselőházat, mint a szenátust illetően – közös listával vesznek részt az alábbi módozatok mellett:

1. A lista címe: „Az őslakos magyar, szlovák, német keresztényszocialisták, kisgazdák, földmívesek, kisiparosok, kereskedők és munkások pártja.” A címfelírás a két magyar kerületben magyar nyelven, a szlovák kerületekben szlovák nyelven kezdődik.

A közös listán felölelendők pártállás szerinti arányát illetően a mindenkor utolsó megyei választásoknál kimutatott, illetve az alábbiak szerint kiszámítandó számarány az irányadó.¹¹

3. Alapul szolgál a megyei választás. Ott, ahol a megyei választás közös listán folyt le, a megosztás a tényleg megválasztott tagok pártállása szerint történik. Esetleges korektívumok gyanánt szolgál az ugyanottani járási vagy községi választás külön listáinak eredménye.

4. A jelölési arányszám országosan, kerületenkint állapíttatik meg.

5. A két párt rendelkezésére álló helyek betöltése kizáróan az illető pártok illetékes szerveinek tartatik fenn.

6. A kisgazdapárt és egyéb pártok a szlovák kerületben nem jelölnek, híveiket a közös listára szavaztatják le.

7. Az egyes pártok részére a következő helyek állanak rendelkezésre.

Az érsekújváriiban:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.

A kassaiban:

¹¹ Az eredeti szövegben is hiányzik a felsorolásból a 2. szám. Bizonyára ennek a bekezdésnek elejéről maradt ki.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.

Az egyesített szenátusi kerületben:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.

8. A választási megbízottak kijelölése, a jelölőlisták elkészítése s szükséges nyilatkozatok beszerzése, az 1000 aláírás biztosítása s általában az egész választási akció irányítása és ellenőrzése céljából kerületenkint egy-egy választási bizottság alakítandó a pártközi bizottság legelső ülésén, s ezen bizottságok megfelelő instrukciókkal már eleve ellátandók.

9. Amennyiben a választás eredménye a megállapított arányszámtól eltérő lenne, a második skrutinium céljaira való külön jelölésnél az eltérés korrigálandó. Ha ennek dacára eltérés mutatkoznék, avagy ilyen eltérés időközi megüresedés által állana elő, akkor a rövidséget szenvedett párt vezetőségének kívánságára a másik párt az általa szám fölött bírt helyet a másik pártnak átengedni tartozik.

A közigazgatási választásoknál népeinknek vitális érdekeire való tekintettel közös lista és közös választási küzdelem határoztatik el elvileg.

VI.

Miután a közös bizottság, annak vezérőbizottsága s amennyiben működése az előbbiekre kiterjed, a központi iroda is a pártközi bizottságnak egyidejű megalakítása által politikai jelentőségét jórészen elveszítette, de mert viszont ezen szervek megszüntetése se célszerűnek, se kívánatosnak nem mutatkozik, elvben elhatározzák jelen megegyezést létrehozó pártok, hogy a közös bizottságot, vezérő bizottságot, s amennyiben feladata az előbbiekre kiterjed, a központi irodát is Dr. Lelley Jenő nemzetgyűlési képviselő úr memorandumában lefektetett irányelvek szerint s a netán felvetendő egyéb megfelelőnek mutató elvek s gondolatokkal kibővítve a szlovenszói és ruszinszói őslakosság erkölcsi erejét reprezentáló testületekre és szervekké fejlesztik

ki, s az ez irányú előmunkálatok együttes elvégzésével dr. Petrogalli Oszkár és Dr. Lelley Jenő urakat bízzák meg.

A tervezet felett a pártközi bizottság fog dönteni, a kifejlesztés végrehajtása a közös bizottság és szerveinek feladata lesz.

VII.

A jelen megállapodásban részt vevő pártok egy bizottság megalakítását határozták el a következőleg:

1. A bizottság neve: „Pártközi vezérlő bizottság.”
2. A bizottságot a pártok létesítik, minél fogva a pártoknak jutó tagsági helyekre a pártok illetékes szervei delegálnak rendes tagokat és párttagokat.
3. A bizottság áll:

Gyors intézkedést igénylő és kisebb jelentőségű kérdésekben szűkebb bizottság dönt, amely áll:

Elvi kérdések eldöntése a teljes bizottság elé tartozik.

4. A bizottság hatásköre:

a. döntés a jelen megállapodás I-II-III. fejezetében foglalt elvi megállapodások megváltoztatása, vagy hatályon kívül helyezése fölött.

b. határozni afölött, amit a jelen megállapodás reábíz.

c. a megállapodáshoz hozzájáruló pártok politikájának egységes irányítása.

E pontokat illetően félreértések elkerülése céljából a következők állapíthatnak meg:

Az egységes irányítás a pártok között azonos programpontokra vonatkozik csupán, oly programpontokat illetően azonban, amelyeket egyes pártok külön vállalnak és megvalósítani iparkodnak, a pártok részére teljes szabadság tartatik fenn.

A pártoknak agitációs szabadságát csupán az egymással szemben köteles loyaltás korlátozza.

A pártok belügyei (adminisztráció, szervezet stb.) nem tartoznak a pártközi bizottság hatáskörébe.

E felsorolás csupán exemplifikatív.¹²

d. elhatározatván, hogy a pártok, vagy tagjai közt felmerülő politikai természetű vagy azon alapuló vitás esetek a nagy nyilvánosság kizárásával intézendők el, megállapítatik a következő köteles eljárás:

A vitás eset a panaszlott párt elnöksége elé terjesztendő megfelelő intézkedés és jóvátétel végett. Ha ez kielégítő nem lenne, mindkét fél egy-egy döntőbíróvá választ, a döntőbírótság elnökét a pártközi bizottság küldi ki s ezen bizottság határozata végérvényes.

A sajtó útján felmerülhető személyes ügyek hasonlóan alakítandó döntőbírótság által intézendők el.

e. a pártközi bizottságnak feladata közérdekű bizalmas kérdésekben előterjesztéseket tenni.

¹² Szemléltető, példálózó.

f. a pártok politikai jelentőségű gazdasági működését irányítja. Közgazdasági szervezeteknek együttműködését esetleges egyesítését segíti elő.

Úgy a pártok, mint azoknak tagjai kötelesek a pártközi bizottság által hatáskörébe adott irányításokat követni, határozatait respektálni, döntéseit elfogadni. Joguk van a pártok elnökségeinek a pártközi bizottság elé, valamelyes intézkedés ellen halasztó hatállyal nem bíró előterjesztéssel élni. Az intéző bizottság az előterjesztés indokaival sürgősen foglalkozni s az előterjesztésre indokolt választ adni tartozik.

Lelley Jenő s.k. Szent-Ivány József s.k. Petrogalli Oszkár s.k. Körmeny-Ékes Lajos s.k. Füssy Kálmán s.k. Jabloniczky J. s.k.

Gútai Plébániahivatal Irattára. Gépelt aláíratlan tisztázat.

Az irat utolsó oldalának hátoldalán kézzel írva „Palkovich Viktor”, valamint „Az érsekújvári egyezmény 924 ⁶/XII”.

Az érsekújvári egyezmény szövege eddig ismeretlen volt, ez a dokumentum Palkovich Viktor egykori gútai esperesplébános irathagyatékából került elő. Palkovich ekkor nemzetgyűlési képviselő és az OKP pártvezetőségének tagja volt, ilyen minőségében részt vett az érsekújvári ülésen.

A sajtóközlemények nem szóltak részletesen az egyezmény tartalmáról, csupán azt emelték ki, hogy új közös szervezet hoznak létre Pártközi Vezérő Bizottság néven, és megegyezés született a közös jelölőlista állításáról a legközelebbi nemzetgyűlési választásokon. Maga az egyezmény azonban más fontos kérdésekkel is foglalkozott. Az első pontban kimondják, hogy a Csehszlovák Köztársaságot jogilag elismerik ugyan, de a nemzetközi egyezményekben garantált kisebbségi jogoknak a be nem tartása, csorbítása miatt az együttműködés a kormánnyal kizárt. Minden esetleges tárgyalás a kormánnyal a pártok részéről csak azután folytatható, ha azt az alakítandó pártközi bizottság előzetesen jóváhagyja. A második pont kimondja és elismeri, hogy az OKP nemzetközi párt, szemben a többi párttal, amelyek csak nemzeti jellegűek. Ezért a többi párt részéről a keresztényszocialista párt nemzetközi jellegének támadása a sajtóban tilos. Továbbá elfogadják, hogy a szlovák lakosság körében folytatott agitáció teljesen az OKP hatáskörébe tartozik. A harmadik pont kimondja, hogy semmilyen új párt megalapítására nincs szükség, ilyen csak személyes érdekeket szolgálja, ezért a tagjaik ellen, akik ilyen pártalapításban részt vennének, az aláírók fellépnek. A negyedik pontban továbbra is elkötelezték magukat minden Szlovenszko autonómiájáért folytatott politikai mozgalom támogatása mellett. Kimondták azt is, hogy az eddig létrehozott Közös Bizottság, annak Vezérő Bizottsága, és részben a Központi Iroda is politikai jelentőségét elveszíti, és helyüket, szerepüket az új pártközi bizottság veszi át.

Figyelemre méltó az a tény is, hogy csupán a két legerősebb párt kötötte ezt az egyezményt, a kisebb pártok, a szepesi németek, a ruszinszlovákok csak később csatlakoztak az egyezményhez. Nyilvánvaló az is, hogy az új pártközi bizottságban többségben voltak a keresztényszocialisták. Ezek a jelenségek arra utalnak, hogy az egyezmény előkészítése során elsősorban Lelley Jenőnek a pártok függetlenségét megőrizni kívánó akarata érvényesült Szent-Ivány Józseffel szemben.

26

Budapest, 1925. április 10. Valószínűleg a kisgazdapárt vezetői által a magyar kormány részére készített javaslat egy jövődöbeli egységes magyar párt finanszírozásáról.

AZ EGYSÉGES PÁRT PÉNZÜGYI KÉPE

A mai felvételezés havonta

Ker. szoc. párt	Kc. ¹³	84.000. –		
le a tót osztályé „	„	<u>15.000. –</u>		
Marad	Kc.	69.000. –	Kc.	69.000. –
Kisgazda párt			„	30.000. –
Zipser párt ¹⁴			„	5.000. –
Prágai Magyar Hírlap			„	<u>26.000. –</u>
			Kc.	130.000. –

Beszerzendő volna évente

Kg. párt jelenlegi bevétele	Kc.	400.000. –		
Ker. szoc. pártnál beszédendő		<u>400.000. –</u>		
Összesen	Kc.	800.000. –		
Egy hónapra 800.000/12			„	66.000
Összes fedezet havi Kc.			„	196.000

Az egységes párt ügyvitelének tervezete és költségei
központ Pozsony

Irodai segéd személyzet:

könyvelő		Kc. 1600. –		
pénztárnok		„ 600. –		
4 gépipró á 500		„ 2000. –		
1 gép- és gyorsíró		<u>„ 1200. –</u>		5400

Főtisztviselők:

a/ A segédhivatal főnöke és adminisztráció, pénzkezelés				
ifj. Koczor Gyula		„ 4000. –		
b/ Politikai, sajtóügyi főnök dr. Flachbart Ernő		„ 5000. –		
c/ Gazda szakosztály főnöke				
Szabó István tanár (Esetleg Kassán) ¹⁵		„ 4000. –		
d/ Munkásügyi szakosztály főnöke				
Fleischmann Gyula		<u>„ 5000. –</u>		<u>18.000. –</u>
				23.400. – ¹⁶
e/ Ipari, kereskedelmi szakosztály főnöke ?				Kc. 3000. –

13 Csehszlovák korona, Kč.

14 Szepesi Német Párt.

15 A zárójeles rész utólag kézzel beírva.

16 Ez az összeg utólag kézzel beírva.

f/ Kulturális szakosztály pozsonyi vezetője (székhely Kassa)	„	2500. -	
g/ Hitel és pénzügyi szakosztály főnöke			
verzatus ¹⁷ bankemver	„	<u>5000. -</u>	„ 10.500. -
Irodai költségek havonta	„	2.000. -	
Fűtés, világítás, lakbér	„	3.000. -	
Nyugdíj és munkásbiztosítás	„	3.000. -	
Utazások napidíjak	„	20.000. -	
Előre nem láthatók Vándortitkár stb. szolgálata	„	<u>10.000. -</u>	
Pozsony központ havi költsége			Kc 71.900. -
Kassai központ.			
Segédszemélyzet			
1 könyvelő			Kc. 1600. -
1 pénztárnok	„	600. -	
2 gépiró	„	<u>1200. -</u>	Kc. 3.400. -
Főtisztviselők:			
a/ Administratív osztag a pozsonyinak alárendelve			
főnök Böhm Rezső			Kc. 3000. -
b/ Politikai sajtóügyi titkár Forgách Géza	„	3000. -	
c/ Gazda szakosztály pozsonyi tisztviselője ?	„	2000. -	
d/ Munkásügyi szakosztály kassai része ?	„	3000. -	
e/ Ipari, kereskedelmi szakosztály vezető	„	1500. -	
f/ Kulturális osztag vezetője Kassa, Sziklay Ferenc	„	<u>4000. -</u>	„ 16.500. -
Iroda költség havi	„	1.000. -	
Fűtés, világítás, lakbér	„	2.000. -	
Nyugdíj és munkásbiztosítás	„	2.000. -	
Utazások, napidíjak	„	10.000. -	
Előre nem láthatók	„	<u>5.000. -</u>	
Összesen	„		39.900. -
<i>Egyéb költségek</i>			
Titkárok és egyéb tisztviselők			
6 munkástitkár á Kc. 800. -			Kc. 4.800. -
2 főtitkár á Kc. 1800. -	„	3.600. -	
14 titkár á Kc. 1000. -	„	14.000. -	
Nagyobb titkárságoknál segédszemélyzet			
10 személy á Kc. 600. -	„	6.000. -	
Pénzügyi ellenőrzés	„	1.000. -	
2 vándor tanító á 2000. -	„	<u>4.000. -</u>	
Összesen			Kc. 33.400. -

A járási irodák fenntartási, titkárok egyéb költségeit az egyes járási szervezetek maguk szerzik be, hasonlóan ők gondoskodnak esetleg ezen kívül szükséges tisztviselők fizetéséről.

17 Verzátus – jártas, tapasztalt valamiben.

Újság előállítás

A jelenlegi helyzet szerint a Pmh. és Magyar Újság fúziója esetén oly munkamegosztás volna lehetséges a lapoknál és oly elterjedése azoknak, hogy minden bizonyos deficitmentes volna előállításuk, de havi Kc. 20.000. – támogatás bizonyosan elegendő volna.

Fenti egyéb költségek összege	Kc. 33.400. –
Ezek szerint tehát beállítunk havi	„ <u>20.000. –</u>
Összesen	Kc. 53.400. –
Összesítése a kiadásoknak	
Pozsonyi központ	Kc. 71.900. –
Kassai Központ	„ 39.900. –
Egyebek	„ <u>53.400. –</u>
Összes havi költségek:	Kc. 165.200. –
<i>Szükséges fedezet összehasonlításai</i>	
Rendelkezésre áll	Kc. 196.000. –
Szükséglet	„ 165.200. –
Maradvány	Kc. 30.800. –

A fenti számadásokban nem vettük figyelembe azokat az összegeket, melyek a központi irodával kapcsolatosan használtak fel, mert az ez esetben megszűnnék, a párt prágai képviselője a Clubtitkárságnak egy tisztviselővel való kiegészítése útján volna kivihető, ennek azonban önmagát kell fizetnie, vagy pedig a képviselők, szenátorok havi befizetésével találna fedezetet. A megtakarítás tehát jóval nagyobb.

Ha a párt pénzügyeinek kezelése megfelelő kezekbe kerül – vannak ebben a szakban kiváló tehetségű tisztviselőink, így elsősorban ifj. Koczor Gyula és az ő munkáját egy pénzügyi bizottság ellenőrzése alá állítjuk egészen bizonyos, hogy nagy megtakarítások és a bevételek emelkedése következne be. A költségvetésben felvett tételek elég magasak, azok redukálása lehetséges.

A pártlapoknak az egész párt által való támogatása pedig rövidesen szintén megnövekedne a maga eredményét pénzügyi szempontból.

Általános elv volna a tisztviselők beállításánál, hogy az erre alkalmas emberek kerüljenek minden helyre. A jelenlegi viszonyok szerint sok olyan ember van még alkalmazásban, akik ismeretlenül, vagy csak szükségből alkalmaztattak és egyáltalán meg nem felelők.

Az egységes párt működése fenti megosztás szerint igen értékes volna, mindenestre összehasonlíthatatlanul nagyobb munkát tudna végezni a mai pártok, vagy központi szerveknél kevesebb költséggel.

1925. április 10.

MNL OL, K 437, 11. csomó, 10. tétel. 872-875 f. Gépelt tisztázat.

Az elemzésből kitűnik, hogy a magyar pártok a magyarországi rendszeres anyagi támogatásból fedezték csaknem az összes kiadásukat. A magyar kormány által nyújtott támogatás havi összege 1925 elején 145 ezer cseh koronát tett ki. A feltételezett egyesülés után az új párt kiadásainak nagy részét is a magyar kormány fedezte volna,

ennek összege azonban némileg csökkent volna, feltételeztek némi megtakarítást. A fenti elemzést bizonyára a kisgazdapárt vezetői készítették, feltételezhetően Szent-Ivány József, erre utal az is, hogy a javaslat az ő támogatóit, Koczor Gyulát, Forgách Gézárt igyekezett előtérbe tolni, vezető pozíciókba javasolni.

28

Pozsony, 1925. október 20. A Pozsonyi Rendőr-igazgatóság jelentése a megyefőnöknek a Magyar Nemzeti Párt megalakulásának körülményeiről és a keresztényszocialista párthoz fűződő viszonyáról.

Pozsonyi Rendőr-igazgatóság¹⁸

Tárgy: Magyar Nemzeti Párt – megalakítás és a keresztényszocialista párthoz való viszonya

Zsupán úrnak Pozsonyba

Szent-Ivány József képviselő igyekezett sikertelen kísérletét a szlovákiai magyar ellenzéki pártok egyesítésére kijavítani egy új politikai párt megalapításával, a pártot romániai minta alapján Magyar Nemzeti Párt néven nevezte el.

E hónap elején Szent-Ivány képviselő Budapestre utazott és valószínűleg utasítást kapott, hogy ha lehetséges, egyesítse a szétforgácsolt szlovákiai magyar pártokat. Ennek bizonyítéka a budapesti újságok hírei ott tartózkodásának idején, amelyek ezt a gondolatot szellőztették. Akkor Szlovákiában erről az akcióról még semmit nem írtak.

A párt átfogó programját az idei év október 14-én a Prágai Magyar Hírlap 232. sz. hozta nyilvánosságra vezércikkében: Szlovenszkó és Ruszinszkó magyarságához.

Fő oka Szent-Ivány új akciójának magának a kisgazdapártnak a bomlása. Jól informált körök szerint az utóbbi időben jelentős számban hagyták el támogatói a magyar kisgazdapártot, különösen a magyar kálvinista papok, akik eddig a legszilárdabb támaszát alkották, akik lassan más liberálisabb politikai pártok felé orientálódtak. Ennek következtében, igyekezve megmenteni politikai karrierjét és képviselői mandátumát, kitalált Szent-Ivány képviselő új szimpatikusabb politikai jelszót, hogy megszerezze a magyarok más rétegeit, ugyanis ez az új párt nem csak egyetlen csoport érdekeit védné, mint volt pártja, a kisgazdapárt.

Szent-Ivány képviselő elgondolása a megegyezés és együttműködés volt a keresztényszocialista párttal, ezért tárgyalt Dr. Szüllő csoportjával a keresztényszocialisták Zsolnán rendezett kongresszusán 1925. V. 15-én és javasolta, hogy Dr. Jabloniczky János, Bittó Dénes, P. Viktor, Gregorovics és Wirth Gyula vegyenek részt a Magyar Nemzeti Párt alakuló gyűlésén 1925. X. 18-án Érsekújvárbán, amelyet Szent-Ivány

¹⁸ Fejléces nyomtatott papír.

hívott össze. Pozsonyban 1925. X. 16-án bizalmas találkozója volt a nevezett keresztényszocialista párti küldöttekkel.

Sikerült bizalmas úton megtudnom, hogy ezeknek a tárgyalásoknak a témája a két nevezett politikai párt közös együttműködése volt. Szent-Ivány képviselő kérte, hogy a keresztényszocialista párt a Magyar Nemzeti Párt megalakulása után lépjen be a pártba és a választásokon állítsanak közös jelölőlistát, ugyancsak az új párt neve alatt. A tárgyalás nem végződött megegyezéssel. Szent-Ivány képviselő a tárgyalásról nagyon feldúlt hangulatban távozott, amely nem hagyta őt el még a Magyar Nemzeti Párt alakuló gyűlésén sem, amelyre e hónap 18-án került sor Érsekújvárott.

Dr. Jabloniczky és társai nem jelentek meg ezen a közgyűlésen.

Érsekújvárott a gyűlésen mindössze 300 személy vett részt az Érsekújvári és a Komáromi járásból. A lefolyásáról a napi sajtó terjedelmes referátumokban számolt be. Eredménye nem mutat jó kilátásokat az új párt számára, az egész olyan benyomást kellett, hogy a kisgazdapárt régi nevének átfestéséről volt szó.

A gyűlés folyamán éles fellépésre került sor az érsekújvári és a komáromi csoportok között a képviselőjelöltek sorrendjéről történt tárgyalás során. Az érsekújvári csoport az első helyre a mostani érsekújvári polgármestert, Dr. Holota Jánost akarta, a komáromi csoport pedig Dr. Füssy Kálmán képviselőt. Hosszas, fárasztó tárgyalás után, amelyről közben Szent-Ivány képviselő feldúltan távozott, a komáromi javaslat győzött. Ennek következtében valószínűleg Dr. Holota esélye teljesen szertefoszlott mandátum szerzésére.

Úgy tűnik, Szent-Ivány képviselőnek ez a kísérlete a magyarság egyesítésére teljesen sikertelen, még abban az esetben is, ha Dr. Szüllő keresztényszocialista csoportja csatlakozna. Egy ilyen esetleges lépés a Dr. Lelley Jenő képviselő támogatóinak az óhaja is, mivel így a keresztényszocialista párt tagjainak nagy része a Dr. Lelley frakciójába jönne, liberálisabbnak ítélve azt,¹⁹ nem utolsó oka lehet ennek a lépésnek, hogy a Magyar Nemzeti Párt a jelölőlistájára teszi a losonci zsidó gyárost, Tarján Ödönt. Ezért Dr. Lelley keresztényszocialista csoportja még nem kezdte el a választási kampányát, mivel várt a Magyar Nemzeti Párt megalakításával kapcsolatos események eredményére. Küldöttek delegálását a zsolnai kongresszusról az érsekújvári közgyűlésre úgy is lehetett volna értelmezni, mint fúziót, vagy legalábbis közös fellépését a Dr. Szüllő frakciójának a Magyar Nemzeti Párttal, amely eddig csak a Magyar Jogpártot szerezte meg, összeolvadva vele, azzal a feltétellel, hogy Tarján gyáros Losoncra jelölve lesz. Ezt a feltevést akarta ez a frakció megragadni, mint agitációs eszközt.²⁰

Az érsekújvári keresztényszocialista párt belső csoportja e hó 16-án bizalmas ülést tartott, amelyen a pártszervezet tagjainak kötelékébe fogadta a keresztényszocialista párt zsolnai kongresszusa által kizárt tagokat: Dr. Lelleyt, Dr. Mérey Lajost, Szappanos Lajost.

Az események további fejlődését ezekkel a politikai pártokkal kapcsolatban gondosan figyelem és folyamatosan jelentést adok a megfigyelésről.

1925. X. 20.

[olvashatatlan aláírás]

19 A „liberálisabbnak ítélve azt” szavak kihúzva.

20 A Lelley-csoportról van szó.

SNA, fond PR BA, 242. doboz 12198/1925 prez. Kézzeel írt cseh nyelvű fogalmazvány.

Az irat hátoldalán iktató pecsét Pozsonyi Rendőr-igazgatóság Elnökség, Érkezett 20. okt. 1925., sz. 12198.

A Pozsonyi Rendőr-igazgatóság folyamatosan figyelte Szent-Ivány József tevékenységét és helyesen úgy ítélte meg, hogy terve a magyar pártok egyesítésére nem járt sikerrel. A keresztényszocialista párt Szüllő Géza vezetésével egyedül indult a választásokon, és igyekezett elhatárolódni a Magyar Nemzeti Párttól, nehogy ütőkártyát adjon a Lelley Jenő vezette nyugatszlovenszkói keresztényszocialista párt kezébe. A keresztényszocialisták nem is képviseltették magukat az új párt alakuló gyűlésén. A keresztényszocialistáknak a Magyar Nemzeti Párthoz fűződő viszonyában külön problémát jelentett Tarján Ödön zsidó gyáros, akinek jelentős szerepe volt az új párt megalakulásában. A kisgazdapárt ugyan egyesült a kicsi Magyar Jogpárttal, de a megalakulás mégis inkább a párt új elnevezésének elfogadásáról szólt, mint egy új párt létrejöttéről.

29

Komárom, 1925. december 1. Alapy Gyula levele Flachbart Ernőhöz, amelyben beszámol a keresztényszocialista párt és az MNP között Komáromban a nemzetgyűlési választások után kialakult helyzetről. Nem lát esélyt arra, hogy a keresztényszocialisták közeledjenek a nemzeti párthoz.

Komárom, 1925. dec. 1.

Kedves Barátom!

Nov. 27. kelt nagybecsű soraidra²¹ egyet aludtam, hogy nyugodtan és elfogultság nélkül adhassam meg reá a választ és ne vádolhassam magamat a szükséges megfontolás hiányával. Előre kell bocsátanom, hogy a helyzetet sokkal sötétebbnek látom, hogyssem az együttműködésnek tárgyi és személyi feltételeit a mai adott körülmények közt biztosítani lehetne. Ma a tényleges helyzet az, hogy a M.N.P. nemcsak belegázolt a mi területünkbe, hanem ellenünk meg nem engedhető eszközökkel korteskedett a választások alatt. Itt Komáromban protestáns szervezeteinket csaknem mind elvitték felekezeti jelszavak meggondolatlan felvetésével, nem számolva azzal, hogy ennek ellenkező oldalon is következhetik sokkal súlyosabb folytatása, amely a tények bizonyítékaival tudja ezt

21 Flachbart Ernőnek Prágában kelt, a „Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetk. Ellenzéki Pártok Központi Irodája, Igazgató” nyomtatott fejléccel ellátott levélpapírjára kézzel írt leveléről van szó. Flachbart azt írta Alapynak: „meg vagyok győződve róla – a mellett vagy, hogy a két párt együttműködését, akár az érsekújvári egyezményben megjelölt formában, akár pedig egy más alkalmas formában fönne kell tartani.” Arra kéri Alapyt, a keresztényszocialisták komáromi körzetének vezetőjét, közvetítsen a két párt között és a hozzon a komáromi pártszervezet az egységre felszólító határozatot. Flachbart levele Alapy válasza mellett található a levéltári dobozban.

ellenük fordítani. Molnár Béla és a Budapesti Hírlapban Körmendy-Ékes cikkei körülbelül helyesen jelzik a keresztényszocialista pártban uralkodó hangulatot.

Ilyen körülmények közt nem tudom, elérkezett-e az időpont a két párt között levő szövetség megalapozásának, amikor nincsenek likvidálva és elintézve a személyi sérelmeken kívül ezek a veszteségek, amelyeket nekünk okoztak.

Komáromban például mi keresztényszocialisták azt a szót, hogy kisgazdapárt, vagy nemzeti párt: nem mondtuk ki, Richter János szenátor ötnegyedórás beszédben tépte és marcangolta a keresztényszocialista pártot, amit nem lehet a lojalitás javára írni velük szemben. Mikor a komáromi párthíveink panaszaik folytán erről teljes objektivitás mellett cikket írtam pártom felszólítására a P.M.H.-ban, ezt egyszerűen papírkosárba tették akkor, amikor egész héten át közölték a M.N.P. reklámcikkeit. Ez sem lojalitás. De tovább megyek. Egy lapnál dolgozunk²² Komáromban nemzeti pártiakkal, akik ebben a lapban nemcsak pártjuk propagandáját helyezték el, hanem állandóan csipkedték a keresztényszocialista pártot, folyton azt hánytorgatván, hogy az egyesülésnek, a közös lista elmaradásának, amelyet tényleg várt a magyar választóközönség, mi voltunk az akadályai. Minden népgyűlésen ezzel tömték tele a választók fejét és ezzel agítottak ellenünk. Ez sem fair eljárás.

Mi a Lelley ellenpárttal meghendikeppelve mint első célért, pártunk egységének megmentéséért dolgoztunk a választások alatt és küzdöttünk a kormány pártjai hallatlan erőfeszítései és agitációja ellen. Ugyanakkor bennünket felekezeti pártnak minősítenek és tudva valótlanságokkal hangolják ellenünk a magyar választókat. Reám ebben az irányban a legrosszabb benyomásokat tették a választások tapasztalatai. Sőt ez sem volt elég. A közvéleményt mesterségesen is ellenünk hangolják még ma is. Politikai célokra használnak ki – természetesen ellenünk – minden társadalmi, sőt játékonysági akciót is diszkreditálni igyekezvén a ker. szoc. párt helyi vezetőit.

Mindezt én pártom tudomására hoztam azzal, hogy Komáromban súlyosnak látom a helyzetet pártunk számára és a megfelelő védelmi intézkedések megtételét kérem ezekkel szemben. Magam sem erőt, sem kedvet nem érzek magamban az előreláthatóan kiélesedő küzdelmekre, és félreállok a politikai térről, tudományos és kulturális téren kívánok a jövő évtől kezdve dolgozni, leteszem a városi képviselő-testületben és minden más helyen elfoglalt közéleti tisztségemet és elvárom, hogy munkámat és helyemet a MNP legalábbis olyan munkaértékkel töltsse be.

Ez az oka annak, amire most reátérek, hogy nagybecsű soraidban vett nagybecsű kívánságodnak ezúttal nem tehetek eleget. Nem gondolom, hogy a párt is kezdeményezhetné ezt a történetek után. A nagyobb sérelmet mi szenvedtük el a nagyobb párt részéről és a közeledésben nem találnám meg azt az őszinteséget és az utógondolatok hiányát, amelyek nélkül fontosabb és hosszabb lélegzetű szerződések a politikában nem köthetők.

Még egyet akarok hangsúlyozni előtted is, amit Böhmeck is elmondtam, hogy ezt az elhatározásomat teljesen függetlenül hoztam meg attól, hogy a választások eredménye milyen kimenetelű volt. Őszinte és igaz örömet érzek a felett, hogy pártunkat a parlament-

²² A Komáromi Lapokról van szó.

be beillő és közéleti súlyuknál fogva is értékes emberek képviselik. Én a választás előtt is tudtam és hangoztattam, hogy a lista negyedik helye dízsírhely, mégis küzdöttem a pártért és a párt egységéért a Lelley-csoport ellen az én körzetemben kielégítő eredménnyel. Ezzel pártommal szemben meghoztam minden áldozatot, melyet tőlem várhatott.

Lelkiismeretem nyugodt, hogy nem vétettem sem pártom, sem a magyarságom érdekei ellen.

Ezekben kívántalak a legőszintébb [...] ²³

ŠANR PKN, fond Alapy, 26. doboz. Géppel, másolópapír segítségével készült aláíratlan másolat.

Alapy levelében elkeseredetten számol be a keresztényszocialista párt számára kedvezőtlen választási eredményeiről és az elmérgesedett választási kampányról Komáromban a két magyar párt között. Komor képet fest a régióban kialakult feszült helyzetről és visszautasítja a neki felajánlott közvetítő, kezdeményező szerepet a közlekedésben a nemzeti párt irányába. A politikából való kivonulásával is fenyegetődzik, azonban ez nem valósult meg. A következő tartományi választásokon már első helyen jelöli őt pártja az érsekújvári választási körzetben.

33

Pozsony, 1927. április 29. A pozsonyi zsupán levele a rendőrigazgatónak és a járási parancsnokoknak, amelyben figyelmezteti őket, hogy Szent-Ivány „aktivista” politikáját a magyar kormány irányítja.

Pozsonyi Zsupáni Hivatal Elnöksége

Szám: 2841 prez. 1927

Bizalmas

Tárgy: A magyar aktivisták (Szentiványi J.) viszonya a kormányhoz

Rendőrigazgató úrnak Pozsonyba
Minden járási parancsnoknak
Komáromi rendőrség adminisztrátorának

Az itteni elnökséghez a következő információ érkezett:

A magyarországi félhivatalos Budapesti Hírlap nagy hangsúlyt fektet Szentiványi képviselő részéről a CsSzK-ban a német aktivistákra gyakorolt nyomásra, annak érdekében, hogy kezdjenek intenzívebb tevékenységbe a kisebbségek védelmében. A németeknek elsősorban támogatniuk kell a magyar törekvéseket 1. az elbocsájtott és nyugdíjas tisztviselők kérdésében, 2. továbbá az állampolgárság megoldása terén a

²³ A szöveg folytatódik, azonban a hártypapír elcsúszott a gépben és az utolsó sorok lemaradtak.

CsSzK-ban, és 3. a tervezett közigazgatási reform módosításában.²⁴ Rámutat [az érkeztet információ – A.B.] a tényre, hogy mielőtt a német aktivistáknál Szentiványi képviselő fellépett (aki a felsőház elnökének és a magyar külföldi propaganda egyik vezetőjének, Wlassics Gyulának a veje), Budapesten tartózkodott, ahová Ternyei László szerkesztő kíséretében érkezett Prágából. Egyértelmű, hogy Szentiványi aktivista képviselő tevékenységét és az „ellenzéki” Szüllő képviselőt (aki szintén gyakran érkezik Budapestre) egyaránt innen irányítják a magyar kormány részéről, amely az egyik oldalon „aktivizmus” útján igyekszik törvényes előnyöket és védelmet szerezni a magyar kisebbség részére, a másik oldalon ugyanakkor Szüllő feladata – ahogyan az egyik utolsó kassai beszédéből kitűnik – az elégedetlen elemek összefogása, és megtartása a szlovák–ruszin területi csehellenes frontnak.

Az itteni sajtó az utóbbi időben több figyelmet szentel Ruszinszko kérdésének is, újból cikkek szellőztetik a Saint-Germain-i szerződés egyes rendelkezéseit, így valószínű, hogy a magyar kormány ún. „kisebbségi” akciójának jelenségeiről van szó.

Ezt hozom tudomására. Az ottani megfigyeléseit az adott ügyben jelentse.

Pozsony, 1927. április 29.

zsupán
[olvashatatlan aláírás]

SNA PR, 242. doboz, 2841/prez./1927. Gépelt szlovák nyelvű tisztázat.

Az irat hátoldalán olvashatatlan iktató pecsét. Továbbá kézzel ráírva „tudomásul véve”, „elhelyezni [az irattárban A.B.]!”

A pozsonyi zsupán leveléből világosan kitűnik, hogy a rendőri és közigazgatási szervek vezetői tisztában voltak Szent-Ivány József magyarországi rokoni és politikai kapcsolataival, valamint véleményük szerint mindkét magyar párt tevékenységét, egyik oldalon az aktivista politikát, a másik oldalon ellenzéki lépéseket, a magyar kormány irányítja.

A levél akkor íródott, amikor, még bízva a sikerben, Szent-Ivány tárgyalásokat folytatott a kormányba lépésről Švehla miniszterelnökkel és a kormányzó német pártokkal a magyar követelések támogatásáról.

Pozsony, 1935. június 21. Bartók László pozsonyi magyar konzul jelentése a külügyminisztérium politikai osztálya vezetőjének a csehszlovákiai parlamenti választások után a magyar pártok képviselői között előállt helyzetről. Jaross Andor kijelentette, hogy nem támogatja Szüllő Géza jelölését a közös parlamenti klub élére.

²⁴ A tervezett tartományi rendszer bevezetéséről van szó, amelyre a szlovák néppárt nyomására került sor.

MAGYAR KIRÁLYI KONZULÁTUS
POZSONY²⁵

37/főn./1935

Pozsony, 1935. évi június hó 21-én

Titkos!

Méltóságos
báró Bakách-Besseney György
követségi tanácsos úrnak, Budapest

Kedves Barátom!

I. Bár Tamás²⁶ időközben Pestre utazott az ügyről referálni, Éva²⁷ mégis megkért, hogy külön is írjam meg, mi történt Prágában a két párt között a közös klub konstituálása ügyében.

Éva előadása szerint Pál²⁸ kijelentette, hogy többé nem alkalmazkodik Pesthez, nem csinál többé szervilis politikát és ezek alapján nem hajlandó belemenni abba, hogy a közös klub a régi formájában ismét megalakíttassék és annak elnöke Éva legyen. Nem hagyják magukat többé Éváék gyámsága alá helyezni – mondotta Pál, és inkább lemond három kollégájával együtt. Szeretné tudni, hogy akkor mit fog kezdeni Budapest az itteni politikával.

Már Elemér²⁹ kihagyásánál is látható volt Pál önfejlősége, amit azonban most produkál, az véleményem szerint is túlmegy minden határon, és ezért hamarosan vagy le kell törni a szarvait, vagy lehetőleg eliminálni a politikából. Légy kegyes ezt Árpádnak³⁰ is megmondani.

Talán legcélszerűbb volna, ha akár Wettstein, akár én magamhoz hivatnók és az időközben beérkező budapesti instrukcióknak megfelelően felszólítanók arra, hogy az utasítást haladéktalanul teljesítse a közös klubnak régi formájában való létesítése végett, annál is inkább, mert ellenkező esetben a pártoknak nem lesz meg a képvisellete az állandó választmányban, amely a törvényhozás elkerülhetetlenül szükséges teendőit látja el a parlament feloszlatásának tartama alatt.

25 Nyomtatott fejléces papír felirata.

26 A Tamás név fölé kézzel beírva: Eszterházy. Ebben az időben a magyar kormány részéről a titkosítás céljából a magyar politikai vezetőket fedőnevekkel látták el. Ez az irat azon kevesek közé tartozott, ahol kézzel beírták az összes fedőnévhez tartozó személy vezetéknevét.

27 Az Éva név fölé kézzel beírva: Szüllő. A továbbiakban a szövegben minden esetben beírták a Szüllő nevet az Éva fölé.

28 Pál név fölé kézzel beírva: Jaross. A továbbiakban a szövegben minden esetben beírták a Jaross nevet a Pál fölé.

29 Az Elemér név fölé kézzel beírva: Szilassy.

30 Az Árpád név fölé kézzel beírva: Pataky. Pataky Tiborról, a Miniszterelnökség II. ügyosztályának vezetőjéről, a kisebbségi ügyek felelőséről van szó.

Hiába, most látható, hogy egyre jobban elharapózik az a mentalitás, hogy Budapestnek nem állanak szankciók a rendelkezésére.

II. Éva ezenkívül még kérte általam a Minister Úrnak jelenteni, hogy a brüsszeli interparlamentáris konferencián Póka-Pivny Béla az ismeretes Beck-féle (lengyel) kisebbségi javaslat mellett szólalt fel a román és a cseh (Slávik) delegátussal együtt, míg a javaslat ellen foglalt állást Éva, valamint a német, holland és angol delegátus. A német és holland delegátusok neki is mentek Póka-Pivnynek, és az angolok is haragudtak rá. Magyar szempontból sajnálatos volt Póka-Pivny állásfoglalása és egyben különös is, hogy más álláspontot képviselt, mint Éva.

Az angoloknál és németeknél azonban nem lett nagy a baj, mert észrevették abból, hogy Póka-Pivny és Éva álláspontja nincsen összestimmelve, hogy Póka-Pivny felszólalása inkább egyéni akció lehetett. Mindenesetre jó volna azonban ezt a jövőben elkerülni – mondotta Éva.

Éva egyébként július elsején megy Pestre, és akkor részletesen referálni fog.

Szívélyes üdvözlettel

igaz híved
[olvashatatlan aláírás]

MNL OL, K64, 62. csomó, 7. tétel, 439/res/1935. Gépelt aláírt tisztázat.

Jaross Andor, a nemzeti párt ügyvezető elnöke, aki először lett tagja a prágai parlamentnek, nem akart beleegyezni, hogy a közös klub elnöke a keresztényszocialista Szüllő Géza legyen. Azonban a magyarországi kormány egyértelmű támogatása nyomán mégis Szüllő lett a parlamenti klub elnöke.

53

Prága, 1936. november 16. A csehszlovák belügyminisztérium elnöksége elküldi a bizalmas úton megszerzett jegyzőkönyv fordítását a Miniszteri Tanács Elnökségének az Egyesült Országos Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt vezetőségének alakuló üléséről, amelyre 1936. június 21-én került sor Érsekújvárott.

Belügyminisztérium Elnökség³¹

25.613 sz.

Prága, 1936. november 16.

Egyesült magyar keresztényszocialista és magyar nemzeti párt
Bizalmas³²

Miniszteri Tanács Elnökségének, Prága

31 Nyomtatott fejléces papír.

32 Pecséttel ráütve az iratra.

Mellékelve küldjük tudomásulvételre a bizalmas úton megszerzett feljegyzés fordítását az egyesült magyar keresztényszocialista és magyar nemzeti párt vezetőségének üléséről, amelyre 1936. június 2-án³³ került sor Érsekújvárott.

Ez a feljegyzés áttekintést ad a párt elnökségéről, a végrehajtó bizottságáról, és az egyes szakosztályokról.

A miniszter nevében
[olvashatatlan aláírás]

Másolat a 25.613/1936 pres.belügy.min sz.-hoz

Fordítás

Jegyzőkönyv

az egyesült országos keresztényszocialista és magyar nemzeti párt vezetőségének 1936. június 21-én Érsekújvárott a Posta utca 2. sz. helyiségében délután 16 óraker tartott üléséről.

Dr. Szüllő Géza megnyitja az ülést és megállapítja, hogy az ülés határozatképes, mivel az ülésen részt vesz a vezetőség 200 tagja. Ezután megbízza a jegyzőkönyv vezetésével Dr. Aixinger Lászlót és hitelesítéssel megbízza Dr. Haiczl Kálmánt és Kontsek Györgyöt.

Dr. Szüllő Géza a rövid üdvözlő beszéde után felhívja a párt vezetését, hogy válasszon új elnökséget.

Az egyhangú szavazás eredménye a következő:

A párt elnöke: Jaross Andor.

Országos ügyvezető elnök: Eszterházy János.

Az elnökség tagjai: Dr. Szüllő Géza, a parlamenti klub elnöke és Szentiványi József.

Alelnökök: Balázs Péter, Gregorovits Lipót, Dr. Korláth Endre, Pintér Béla, Dr. Szilassy Béla és Toszt Barnabás.

Szintén egyhangúlag választották meg az országos végrehajtó bizottságot, ezenkívül az országos szakosztályok elnökeit és alelnökeit.

A párt országos végrehajtó bizottságának tagjai, a már megválasztott pártelnökségi tagokon és a törvényhozókon kívül, akik hivatalosan a végrehajtó bizottság tagjai, a következő párttagok voltak megválasztva:

1/ Bártfay Kálmán	1/ Antal Gyula
2/ Dr. Bittó Dénes	2/ Baig Árpád
3/ Bessenyei György	3/ Egry Ferenc
4/ Bujanovics Gyula	4/ Fábry Viktor
5/ Csuha Sándor	5/ Fodor Jenő
6/ Galambos Béla	6/ Forster Lajos ³⁴
7/ Dr. Gyurky Ákos	7/ Fulop Zsigmond

33 A dátum hibás, mint a jegyzőkönyvből is kitűnik, az ülésre június 21-én került sor.

34 Helyesen Förster Lajos. A szlovák szövegben nem használtak ő és ü betűket.

8/ Király József	8/ Dr. Gothe Árpád
9/ Dr. Loscherer Géza ³⁵	9/ Koszorú Károly ³⁶
10/ Majthényi László	10/ Nagy Ferdinánd
11/ Dr. Simon Menyhért	11/ Papezsik András
12/ Dr. Sziklay Ferenc	12/ Papp Mihály
13/ Dr. Tomaschek László	13/ Polchy István
A párt országos szakosztályainak elnökei:	14/ Rázga Károly
14/ Dobránszky János	15/ Rhédeky János
15/ Dr. Haiczl Kálmán	16/ Siménfalvy Árpád
16/ Dr. Kuthy Géza	17/ Soross Béla
17/ Dr. Neumann Tibor	18/ Szabó Béla
18/ Schubert Tódor.	19/ Bartal István
	20/ Dr. Kmosko Béla.

A párt országos szakosztályainak az elnökei, illetve az alelnökei szintén egyhangúlag lettek megválasztva a következőképpen:

- 1/ Nemzetiségi szakosztály: Elnök Dobránszky János, alelnök Kreibich Károly,
- 2/ Kisiparos szakosztály: Elnök Dr. Kuthy Géza, alelnök Helyei Gyula,
- 3/ Szociális szakosztály: Elnök Dr. Neumann Tibor, alelnök Dr. Rhédeky László,
- 4/ Kulturális szakosztály: Elnök Schubert Tódor, alelnök Antal Gyula,
- 5/ Egyházpolitikai szakosztály: Elnök Dr. Haiczl Kálmán, alelnök Soross,³⁷
- 6/ Mezőgazdasági szakosztály: Elnök Dr. Szilassy Béla, alelnök Bujanovits Gyula,
- 7/ Közalkalmazottak szakosztálya: Elnök Dr. Holota János, alelnök Toszt László,
- 9/ Ifjúsági szakosztály: Elnök Bartal Iván, alelnök Dr. Kozma Ferenc,
- 10/ Munkásszakosztály: Elnök Kontsek Gyula, alelnök Vircsik Károly.

Az országos pártvezetőség egyebek között határozott arról, hogy létrehoz két jogvédő irodát, egyet keleten, egyet nyugaton. Ezek vezetésével Pozsonyban Dr. Szilárd Marcellt, Rimaszombatban Dr. Törköly Józsefet bízták meg.

A választások lefolyása után Dr. Szüllő Géza az elnöki széket átadta az újonnan megválasztott elnöknek, Dr. Jaross Andornak, aki ezután impozáns székfoglaló beszédet tartott.

Utána Eszterházy János vette át a szót, aki mint ügyvezető elnök megköszönte a bizalmat és a legeredményesebb munka kifejtését ígérte.

Dr. Rhédeky László (Kassáról) és Pintér Gyula (Udvardról) köszöntötték a párt újonnan választott elnökséget, köszöntötték elsősorban Jaross Andor elnököt és Eszterházy Jánost, az ügyvezető elnököt és megköszönték az előző elnökség eddigi munkáját.

Seppenfeld János (Körmöcbányáról) köszönti az új alakulatot, amelyhez a jövőben a szlovenszói németek is csatlakozni akarnak. Biztosítja az új pártot a németek legodaadóbb támogatásáról.

35 Helyesen Löcherer Géza.

36 Helyesen Köszörű Károly.

37 Hiányzik a szövegben a keresztnév. Sörös Béla református lelkészről, a losonci református teológia igazgatójáról van szó.

Ifj. Lakatos János (Deregyőről) ugyancsak lelkes üdvözlő szavakat mondott.

Jaross Andor ez után javasolja, hogy június 21. legyen kihirdetve a csehszlovákiai magyarok ünnepének, hogy a jövőben ezen a napon a párt elnöksége mindig ülést tartson, amelyen aztán megünnepelik a mai kongresszust.

Az országos elnökség Jaross Andor javaslatát egyhangúlag elfogadja.

Az elnök Jaross Andor „Éljen” felkiáltással és nagy taps közepette az elnökség ülését bezárja.

Jegyzőkönyv lezárva és aláírva

K.m.f

Jegyzőkönyvvezető:

Jegyzőkönyv-hitelesítők:

NA, fond PMR, 575. doboz, S 1468 – Maďarská křesťansko-sociální strana a maďarská národní strana na Slovensku – činnost, PMV 25613/1936. Az első oldal cseh nyelvű, a jegyzőkönyv fordítása szlovák nyelvű. Gépelt tisztázat.

Az első oldalon iktatópecsét, felirata: „Miniszteri Tanács Elnöksége Titkárság, érkezett: 1936. november 19. Melléklet: 1 szám 9172” több olvashatatlan aláírás is látható, valamint „a-a”.

Az egyesülést kimondó érsekújvári kongresszus után tartott első pártvezetőségi ülésen a két elődpárt tagjai közül paritásos alapon választották meg az új párt elnökségét és a Végrehajtó Bizottságot, valamint az egyes szakosztályok elnökeit és alelnökeit. A bizottság névsorában a jobb oldalon az MNP, a bal oldalon az OKP által delegáltak, illetve volt tagjai sorakoznak.